
Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 4 December 2021 Årgång 29

Mickogården hösten 2021.

Foto: Ingegerd Lindström

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Svea Johansson, Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN

Organisationsnummer 802016-5232

PlusGiro 55 68 81 - 1

IBAN: SE34 9500 0099 6034 0556 8811

BIC: NDEASESS

E-post info@rnhf.se

Hemsida www.rnhf.se

Uppgifter för medlemsinloggning:

Användarnamn: **medlem**

Lösenord: **rnhf2008**

Föreningen finns även på Facebook

Ansvarig utgivare Ingegerd Lindström

Redaktör Hans Ekman e-post haek@telia.com

Redaktionsråd Martin Wiberg, Göte Brunberg
och Ingegerd Lindström

Tryckt av Larsson Offsettryck, Linköping

Medlemsavgift 200:-, ungdomsmedlem (t.o.m.
25 år) 50:-

Annonspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-,

1/4 sida 500:-, 1/8 sida 250:-

Nästa manusstopp den 15 februari 2022

Styrelse

Ordförande

Ingegerd Lindström (Höbring), Levins gränd 3,
644 32 TORSHÄLLA, tfn 070-735 53 12,
e-post kokkas48@gmail.com

Sekreterare

Svea Johansson (Ölbäck), Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN, tfn 070-538 15 51,
e-post to.svea.j@gmail.com

Kassör

Anneli Blomberg (Höbring), Skogsfruvägen 57,
762 61 RIMBO, tfn 073-684 34 62,
e-post anneli.rimbo@telia.com

Ordinarie ledamöter

Carl-Axel Adelman (Rosta), Hästmossevägen 8,
147 71 GRÖDINGE, tfn 070-696 06 32,
e-post carl.adelman@telia.com

Jan Stussare (Norrby), Stråkvägen 4,
184 51 ÖSTERSKÄR, tfn 070-791 81 63,
e-post jan.stussare@gmail.com

Mats Bruce (Ölbäck), Hedemora, Olstorp,
635 37 ÄRLA, tfn 070-831 92 42,
e-post mats.bruce@emateq.se

Kaisa Wikström (Ölbäck), Rökerigränd 9, 3 tr,
172 70 SUNDBYBERG, tfn 073-049 20 49
e-post kaisa.wikstrom48@hotmail.com

Suppleanter

Lis Callenmark (Ölbäck/Spithamn) Terrängvägen 89,
129 48 HÄGERSTEN, tfn 070-854 92 92,
e-post lis.callenmark@hotmail.com

Ingemar Uussaar (Ölbäck), Åkervägen 6,
194 47 UPPLANDS VÄSBY, tfn 08-590 887 27,
e-post ingemaruussaar@outlook.com

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Rickul/Nuckö Hembygdsförening är en kultur-
förening för dem som har sina rötter i Rickul/
Nucköområdet i Estland, eller av andra orsaker
känner ett intresse för området och dess historia.

Föreningen skall

- värna om och levandegöra det estlands-
svenska kulturarvet från Estland och Sverige,
både i bevarandet av historien, i nuet och i
framtiden;
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i
Sverige, samt informationsorgan i Sverige
och Estland;
- överföra till våra yngre de traditioner vi själva
mottagit och bevarat, samt idka annan här-
med förenlig verksamhet;
- bevara och förvalta föreningens fasta egen-
dom."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Nyheter från Lääne-Nigula och Nuckö	4
Utställning av Aibotapeten 2	5
Nyheter från Estland	6
Släktdatabasen Våra Anor	7
Den vandrande ån och Alexander Tegelberg	8-10
Källskogen och en folklig tradition	10-11
Roslep - en by i snabb förvandling	12-13
Tre kusiner och en 100-åring på resa i Rickul/ Nuckö-området	14-17
Västra Kustens Skogsägare	18
Julklapstips	19-20

Ordföranden har ordet

Ingegerd Lindström

Kära vänner!

När jag skriver detta är vi i den mörkaste delen av året, november. Men när ni har tidningen i er hand borde alla julljuserna lysa upp omgivningen. Visst är det härligt med alla ljus i fönstren, alla ljusslingor i träd och buskar i trädgårdarna och levande ljus inomhus! Jag tycker om december, inte bara för alla ljus (och ibland en del snö) utan för att jag vet att nu snart vänder det och det går mot ljusare tider, mot tider då vi åter kan åka till Estland.

Vi får verkligen hoppas att det stabiliserar sig nu med coronautbrott. Just nu är det stor smittspridning i Estland men vi hoppas och tror att nästa år kan bli lugnare så vi återigen kan träffas på en hemvandarvecka!

Årsmöte 2022

Vi räknar med att vi ska kunna träffas fysiskt nästa år på vårt årsmöte. Vi har bokat in Rågsveds folkets hus där vi varit ett antal gånger tidigare.

Tiden är bokad till den 9 april och vi hoppas att få se er där!

På årsmötet kommer vi att ge en del information om föreningens arbete och planer framåt. Göte Brunberg kommer att informera om den nya databasen som har premiär nu i december. Arbetsgruppen, där Göte ingår, har under nästan ett år arbetat med att sammanställa databasen som innehåller cirka 50 000 namn på personer i de estlandssvenska områdena. En imponerande samling. Ni kan läsa mer om detta på sidan 7.

Framtidsoro

Vi har under de sista åren sett att många av husen som ägts av estlandssvenskar har sålts till icke svenskar i vårt område.

Det är lite oroande att svenskheten späds ut hela tiden och att tendensen är att vi snart blir så få kvar att minnet av att området en gång

var bebott av svenskar glöms bort.

Kan vi göra något åt detta? Ja, en sak som vi kan göra är att be dem som planerar att sälja sina hus ska annonsera i vår tidning först, innan huset lämnas till försäljning hos en estnisk mäklare. Om husförsäljningen lämnas endast till en estnisk mäklarfirma är ju alltid risken att det bara annonseras ut på internet där många svenskar inte är inne och hittar de annonserna. Vi vill i styrelsen uppmärksamma på detta problem och vi hoppas att så många som möjligt kan behålla sina hus, så att den estlandssvenska närvaron i området fortfarande är stabil.

Aibotapeten

Del 2 av Aibotapeten har nu blivit färdiggjord. Den består egentligen av två tapeter: en som har broderats i Sverige och en som har broderats av Torsdagstanterna på Aibolands museum i Hapsal. På sidan 5 finns en artikel om vernissagen och utställningen av tapeterna på Estniska huset i Stockholm.

Jag vill här ge en eloge till er som broderat dessa helt underbara tapeter. Vilket jobb ni har gjort! Den blir en historiebereskrivning för framtiden och tillsammans med den första tapeten berättar den om estlandssvenskarnas historia från tiden då svenskarna först kom till Estland fram till nutid.

Tapeterna kommer att finnas på Aibolands museum och jag rekommenderar ett besök där för att se dem!

Strategiarbete

Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland håller på att utarbeta en strategi för hur vi ska arbeta framåt för att se till att estlandssvenskarnas historia i Estland hålls levande för allmänheten. Kulturförvaltningen har anlitat en firma som arbetar med denna strategi, vilken kommer att fokusera på fyra delar – historiska regioner, språk och kul-

tur, turism och samarbetsnätverk.

I vårt område kan man nog säga att den estlandssvenska kulturen och historien är ganska väl känd hos befolkningen. Vi har gjort oss kända på flera sätt: genom utdelning av stipendier i skolorna, informationstavlor, vårt ekonomiska stöd till hjälpbehövande i området osv. Men vi kan säkert göra mer. Vi inom styrelsen kommer att diskutera vidare hur vi utvidgar kunskapen om estlandssvenskarna i Rickul/Nuckö-området.

Kulturförvaltningen

Nästa år blir det val igen till Kulturförvaltningen i Estland. För närvarande representeras Rickul/Nuckö hembygdsförening av mig, Ingegerd Lindström, och Benny Vestaby från Roslep. Vi vill nu be er alla att fundera på kandidater till nästa val. För att kunna ställa upp i valet måste man vara estnisk medborgare och ha registrerat sig i minoritetsregistret. Du som har en förälder eller far/morförälder som är född i Estland kan ansöka om att få bli medborgare. Vi kan bistå med råd om hur du bär dig åt, men största hjälpen kan man få via estniska ambassaden i Stockholm. Hjälp med att ansöka om att bli registrerad i minoritetsregistret kan vi bistå med.

Till sist vill jag önska er alla en riktigt

**God jul
och ett
Gott nytt år**

med förhoppning om att vi ses i Estland nästa år!

Nyheter från Lääne-Nigula och Nuckö

Göte Brunberg

Fyra nya delkommuner

Vid den stora kommunsammanslagningen 2017 beslutades att de tidigare kommunerna Nuckö, Nõva, Martna och Kullamaa skulle bli delkommuner i den nya Lääne-Nigula kommun. I det förra numret av Medlemsbladet beskrevs att Linnamäe bysällskap hade ansökt till Lääne-Nigula kommun att Oru skulle bli en femte delkommun.

En tillsatt kommission för att förbereda frågan kom fram till att det, om det gavs bifall till ansökan, troligen skulle leda till att även de tidigare kommunerna Risti, Taebla och Palivere i framtiden skulle ansöka om att bli delkommuner. Vid kommunfullmäktigemötet den 16 september beslutades därför att gå processen i förväg och skapa fyra nya delkommuner. Det kommer i en del fall att innebära smärre gränsjusteringar.

De nya delkommunerna skall börja verka efter årsskiftet.

Vindkraftparken i Risti

År 2019 presenterade det statliga energibolaget Eesti Energias dotterbolag Enefit Green för Lääne-Nigula kommun att man planerade att bygga en vindkraftpark på ett område i Risti. Parken skulle omfatta 17-30 kraftverk med en tornhöjd av upp till 290 meter. Kommunen startade i oktober 2019 en specialplanering, men beslutade att avsluta denna i januari 2021. Ett av motiven var motståndet från lokalbefolkningen med en protestlista med över 1 000 namnunderskrifter.

Enefit Green överklagade i april beslutet till förvaltningsdomstolen i Tallinn, som i ett beslut den 8 oktober gav företaget rätt. Kommunen var den som höll i processen och skulle inte ha avslutat detaljplaneringen utan att lägga fram förslag till ändring av villkoren i ansökan, exempelvis färre torn eller lägre tornhöjd, men detta gjorde man inte.

Kommunen fick 30 dagar på sig att överklaga beslutet till kretsdomstolen i Tallinn. Detta gjordes före lokalvalet av de avgående kommunfullmäktige, men den nye kommunfullmäktigordföranden Mikk Lõhmus är öppen för fortsatta diskussioner mellan kommunen och Enefit Green. Han hoppas att det skall bli möjligt att få till stånd ett avtal med lokalbefolkningen.

Utbyggnad av hamnen i Nõva

Det är nu klart att påbörja utbyggnaden av hamnen i Nõva. I en anbuds-tävlan lämnade företaget Bauest det bästa anbudet, 420 000 euro.

I två etapper kommer man att bygga tre kajer med en längd av totalt 55 meter. I hamnen placeras bommar och flytkaj, till kajerna dras elektricitet och vatten och avlopp. Vid kajerna blir det ett tiotal båtplatser.

Nya "dammfria" vägsträckor

Under året har några vägsträckor i Nuckö fått en dammfri ytbeläggning (av typ oljegrus).

I ett stort projekt ingick den norra vägen från Derhamnvägen i riktning mot Birkas och infartsvägen till Harga, totalt 5,5 km.

I ett annat projekt ingick den 4,9 km långa vägsträckan mellan Bergsby och Spithamn,

Ny koalition styr Lääne-Nigula

I kommunalvalet den 19 oktober var valdeltagandet 61,3 procent. De totalt fem partier och valkoalitioner som ställde upp fick följande röstprocent och antal platser i kommunfullmäktige:

- Tugevad Kogukonnad: 29,6 procent/7 platser;
- EKRE: 20 procent/5 platser;
- Keskerakond: 18,9/5 platser;
- Reformierakond: 16,6/4 platser; och
- Tegusalt Tulevikku: 15/4 platser.

Mindre än 24 timmar efter det att valresultatet var klart, hade Tugevad Kogukonnads ledare Mikk Lõhmus slutit en koalition med EKRE och Reformierakond. Lõhmus blir ordförande i kommunfullmäktige. Det är oklart vem som kommer att bli kommundirektör. Den nuvarande kommundirektören Janno Randmaa har förklarat att han vill sluta.

Den nya koalitionen har en majoritet av 16 platser i kommunfullmäktige mot oppositionens nio. Ledaren för Tegusalt Tulevikku, Neeme Suur, som under den förra valperioden som ledare för Socialdemokraterna var med och styrde i kommunen, får nu en mer blygsam post som vice ordförande i kommunfullmäktige.

Ledarna för de tre partier, som efter valet leder Lääne-Nigula kommun: Jaanus Ratas (Reformierakond), Mikk Lõhmus (Tugevad Kogukonnad) och Hardi Rehkalt (EKRE).

Foto: Lääne Elu

Vernissage och utställning av Aibotapeten 2

Ingegerd Lindström

Lördagen den 16 oktober anordnade Svenska Odlingens Vänner SOV vernissage på Estniska huset i Stockholm av de två tapeter, som med arbetsnamnet "Aibotapeten 2" har broderats i Sverige och Estland. Vernissagen var för inbjudna gäster, bland andra den före detta svenska ambassadören i Tallinn Mikael Eriksson, Ülo Kalm, Anu Raagmaa och Ene Smõslova från Aibolands museum, Göran Hoppe, som skrivit texterna till den estniska tapeten, och företrädare för hembygdsföreningarna.

Tapeterna var sedan under en vecka utställda på Estniska huset.

Upprinnelsen till arbete med Aibotapeten 2 var en motion som Merike Wulff hade skickat in till SOV:s årsmöte år 2017. Hon presenterade sin idé på mötet och föreslog att man skulle fortsätta historien från den Aibotapeten, som finns på museet i Hapsal och som berättar om svenskarnas historia i Estland. Vad hände sedan? Vad hände i Estland efter det att Sovjetunionen ockuperat landet och vad hände med de estlandssvenskar som flydde till Sverige? Idén fick gensvar på mötet och man beslöt att gå vidare med hennes idé.

Två tapeter

Ett upprop i Kustbon och hembygdsföreningarnas medlemsblad gav resultat. Det fanns intresserade brodöser! Nästa steg blev att intressera Aibolands museum och Torsdagstanterna för projektet. Det första planeringsmötet mellan brodöserna från Sverige och de från Estland hölls den 5 augusti 2017 på Aibolands museum. Då beslöt man att göra två tapeter, en i Sverige och en i Estland. Man diskuterade utformningen av de båda tapeterna och vilka berättelser som skulle tas med. Klart var att man skulle starta berättelsen år 1944 då den första tapeten slutar. Museets

Del av den svenska Aibotapeten 2.

Foto: Ingegerd Lindström

Torsdagstanter skulle brodera historien om vad som hände efter att landet ockuperats av Sovjetunionen och de svenska brodöserna skulle berätta historien om vad som hände de estlandssvenskar som lyckades fly till Sverige. Med tapeterna ville man även lyfta fram den estlandssvenska språkminoritet som finns både i Sverige och Estland. Det blev många förslag och första mötet drog ut på tiden.

Men så småningom hade man idén klar över hur tapeterna skulle se ut, och i slutet av mars 2018 började Jorma Friberg på museet rita de första motiven. Han är den som ritat alla motiv på båda tapeterna.

Riktiga mästerverk

I Estland har Ene Smõslova, Aili Umda, Inga Nylander, Rüüd Kamarik och Sirje Johannes broderat, ibland med hjälp ibland av Anu Mätlik, Silvi-Astrid Mickelin, Aino Sillamägi, Dolly Karlsson och Sigrid Tarkmeel.

I Sverige har Merike Wulff, Maria Gilbert, Linnéa Granberg Sönnert, Gunvor Strömbom, Liliane Bruce, Birgitta Grenfeldt, Birgit Kvist och Liselott Grenfeldt broderat. Birgit Brunberg och Linnéa

Granberg Sönnert var de som sydde hålsömmen runt den fem meter långa tapeten.

Under de här åren har det också blivit en del resor för de olika broderiteamen fram och tillbaka mellan Sverige och Estland. Men nu är de båda Aibotapeterna äntligen klara och är också två riktiga mästerverk! Tillsammans med den första Aibotapeten kommer de att visa en intressant historia om estlandssvenskarnas liv både före och efter andra världskriget.

Årsmöte 2022

Lördag 9 april 2022 klockan 13.00

Plats: Rågsveds Folkets hus

Sedvanliga årsmötesförhandlingar och information från styrelsen.

Närmare information kommer i nästa nummer av Medlemsbladet!

Välkomna!

Nyheter från Estland

Toomas Käbin

Lokalvalen i oktober 2021

Vid lokalvalen i Estland i oktober förlorade Centerpartiet sin absoluta majoritet i Tallinn för första gången sedan 16 år. En koalition har bildats med socialdemokraterna. Totalt vann Centern valen. Bland landets 1 717 kommunalpolitiker i de 79 kommunerna har Centern 248, Reformpartiet 244 och EKRE 242 platser. EKRE:s ökning var hela 155 mandat. Den stora förloraren var det regerande Reformpartiet, även socialdemokraterna gick tillbaka. EKRE fick inte minst röster i sydöstra Estland och på landsbygden. I Tartu gick det hittills ej representerade partiet Eesti 200 starkt fram med en andraplats. Flest enskilda röster, 27 000, fick Tallinns regerande borgmästare Mihail Kõlvart. Valdeltagandet låg på 54,7 procent.

Alar Karis ny president

Alar Karis (född 1958), tidigare rektor för Tartu Universitet, chef för Riksrevisionsverket och senast chef för Estlands Nationalmuseum, valdes i oktober till landest president efter Kersti Kaljulaid. Karis är till sin utbildning agronom. Han avlade sitt första besök till Lettland och Finland.

Internetfrihet

Estland är, efter Island, på plats nummer två i fråga om internetfrihet bland de 70 länder som ingår i Freedom House's mätning. Island får 96 av 100 poäng och Estland 94.

Premiärminister Kallas i möte med President Biden

Estlands premiärminister Kaja Kallas samtalande med USA:s president Joe Biden i samband med klimatmötet i Glasgow. På dagordningen stod säkerhetsfrågor i regionen, inte minst i ljuset av Belarus agerande med migranter från Mel-

lersta Östern, samt Rysslands pågående upprustning längs gränsen mot Ukraina. Vid mötet bekräftades de täta relationerna länderna emellan samt att man delar intressen bland annat genom det gemensamma arbetet i FN:s säkerhetsråd och i fråga om mänskliga rättigheter. Kallas och Biden träffades senast vid Natos toppmöte 2020.

Kallas popularitet inom landet har sjunkit kraftigt. Hon betraktas som en alltför svag ledare inte minst för att bemästra covid-19 och kritiken mot henne har varit stark även inom Reformpartiet.

Nationalbiblioteket stänger för ombyggnad

Estlands Nationalbibliotek från 1993 stängs i fem år, för omfattande renoveringsarbeten. Under tiden inkvarteras biblioteket med de mest efterfrågade samlingarna på Narvagatan i Tallinn. Att tillstånd för uppförande av biblioteket överhuvudtaget gavs under sovjettiden var en bedrift. När biblioteket äntligen stod klart 1993 var det redan då otidsenligt och av klandervärd sovjetkvalitet. När det väl renoverats kommer det att vara ett inbjudande och öppet hus. Under sovjettiden var bibliotek slutna och omgärdade av rigorösa säkerhetsbestämmelser för att förhindra tillträde till förbjuden litteratur.

Varumärket Estland snabbt växande

Estland är enligt Brand Finance's publikation "The annual report on the most valuable and strongest nation brands" världens starkast växande varumärke länder emellan. Under det senaste året har varumärket ökat med 38 procent. Intresset är hänförligt till landets digitala infrastruktur, så kallad e-residency, som underlättar för utlänningar att starta företag samt att 99 procent av

alla myndighetskontakter är webbaserade.

Reslystna ester

Under vinterhalvåret kan man flyga till fyrtio destinationer från Tallinn vilket är ett nytt rekord.

Enligt opinionsföretaget Kantar Emor anser enbart 39 procent av befolkningen i Estland att det är riskabelt att flyga med tanke på covid-19. Vidare framkom att det finns ett uppdämt behov av att resa. 32 procent skulle välja Medelhavsområdet snarast och en fjärdedel skulle besöka vänner och bekanta. Populärast under vinterhalvåret är Egypten och Kanarieöarna.

Under oktober passerade cirka 185 000 resenärer Tallinns flygplats, vilket är 58 procent av antalet passagerare under samma period för två år sedan, det vill säga före covid. På årsbasis räknar man med 1,2 miljoner passagerare.

Lettiska Air Baltic är störst, följt av Lufthansa och Ryanair. Schweiziska Swiss är det senaste bland bolag med en direktlinje till Zürich och Ryanair flyger numera Tallinn-Arlanda.

Tallinns flygplats fyllde under hösten 85 år. Den nuvarande terminalen byggdes 1980 med påföljande utbyggnad och modernisering. Den tidigare påbörjades före kriget men blev inte klar förrän i mitten av femtiotalet. Mellan 1940 och 1989 var Tallinn helt isolerat från omvärlden utan internationella flygförbindelser.

I mars 2022 återupptar Finnair flyg mellan Tartu och Helsingfors med anslutningar till och från Finnairs ruttnät.

Släktdatabasen över Nuckö församling flyttar till Våra Anor

Göte Brunberg

Bakgrund

Inom Svenska Odlingens Vänner (SOV) startade man för nästan ett år sedan ett projekt med huvudsyftet att göra den släktdatabas för Ormsö, som Bo Nyman har arbetat på under ett trettiotal år, tillgänglig via internet. Databasen skulle realiseras med ett internetbaserat släktdataprogram TNG (The Next Generation), som i stort sett innehåller samma höga funktionalitet som släktforskarprogram av typ Disgen eller Min Släkt som körs på personatorer.

Släktdatabasen över Nuckö församling på RNHF:s hemsida har nu funnits i ett antal år. Den innehåller ”hyggliga” sök- och visningsfunktioner, men har exempelvis inget stöd för visning och utskrift av anor och släkträd. Jag undersökte därför om det skulle vara möjligt att integrera den som en del i den nya TNG-databasen. Tekniskt var den stora skillnaden att i TNG lagras familjerna med sina medlemmar som egna begrepp medan det i RNHF-släktdatabasen endast finns relationer mellan personer och personernas far och mor.

Det var ändå möjligt att lösa detta med ett konverteringsprogram som skapade data för familjerna på TNG-sätt.

”Våra Anor”

Den TNG-baserade släktdatabasen har under arbetets gång utvidgats till att – i tillägg till Ormsö och Rickul/Nuckö – omfatta alla större svenskbygder i Estland, från Nargö i norr till Runö i söder. Den har fått namnet ”Våra Anor”, med internetadressen anor.estlandssvenskarna.org. Den finns, när detta skrivs, endast i en testversion men kommer att lanseras i slutgiltig version i början av december.

Databasen omfattar totalt mer än 50 000 personer. Den är indelad i ”träd”, ett för varje svenskbygd. Man kan söka efter en person i ett visst träd, exempelvis ”Rickul/Nuckö”, men även söka över samtliga träd. För de personer som har bytt bostadsort, till exempel flyttat från Rickul/Nuckö till Reval, finns länkar mellan träden.

Vid lanseringen kommer släktdatabasen endast att vara tillgänglig för medlemmar i Våra Anor. Om man är medlem i SOV eller någon av de estlandssvenska hembygdsföreningarna kan man ansöka att bli medlem i Våra Anor och får då, genom inloggning, tillgång till släktdatabasen. Anmälan sker till estlandssvenskarna.org/anmalmig-till-slaktforskargruppen.

Tjänster

Grundfunktionen i Våra Anor är densamma som i alla släktdatabaser, nämligen att man – med de uppgifter som man har om en person – kan söka efter personen i databasen. I personens ”profil” visas uppgifter som födelsedatum och -ort, dödsdatum och -ort, personens far och mor och familj/familjer med hustru och barn. Man kan sedan genom att klicka på ett namn komma till den personens profil och på det sättet navigera genom databasen.

För de personer som kom till Sverige under andra världskriget finns ankomstuppgifter, som ankomstdag, vilken flyktgrupp som man kom med och det registernummer som man tilldelades av Kommittén för Estlands svenskar.

För varje ankommande gjordes ett registerkort. Av detta framgår bland annat födelseuppgifter, födelseort och hemort, ankomstdatum, medresande familjemedlemmar, och – för vuxna – ett foto. På kortet antecknades ofta uppgifter om personens bostadsort(er) de första åren i Sverige.

Bland övriga tjänster kan nämnas olika typer av släkttavlor och släktdiagram. I en persons ”Anor” visas tidigare generationer och i ”Ättlingar” efterkommande generationer. Anorna kan också visas i ett solfjäderdiagram. Man kan också, som i den nuvarande databasen för Rickul/Nuckö, söka på släktskap mellan två personer, men släktskapet visas på ett mer överskådligt sätt. Det går också att söka efter om det finns förbindelser mellan personerna via äktenskapspartner i något led.

Vad händer med RNHF-släktdatabasen?

Den kommer tills vidare att finnas kvar, men endast underhållas på så sätt att den uppdateras med att personer avlider.

Våra Anor, anor.estlandssvenskarna.org.

Den vandrande ån och Alexander Tegelberg

Lennart Ekman

En av informationstavlorna vid Nõva fritidsområde.

Nästan varje gång jag besöker min pappas fädernebygd, som under årens lopp alltmer kommit att kännas som även min hembygd, trots att jag är född i Sverige, har jag tagit bilen längs den lite skraltiga grusvägen strax innanför Spithamn-viken fram till ån Uusjõgi. Namnet är en översättning till estniska av Nyån (på dialekt *Ni-åe*), som ån kallades i de södra byarna i Rickuls kommun; i de norra kallades den Spithamnån (*Spitamb åe*). Medan man kryssar mellan groparna på vägen dit kan man beundra flera flotta kåkar som är ganska väl, men ändå inte helt undanskymda i barrskogen. Framkommen till Uusjõgi inom Nõva fritidsområde kan jag som pensionerad kvartärgeolog/naturgeograf inte upphöra att fascineras av denna "vandrande" å, eller för att vara mer exakt, ån med den vandrande mynningen. Den brukar nämligen ha flyttat sig åtskilliga meter för varje gång jag besöker platsen. Och ännu mer spännande, ibland hittar jag ingen mynning alls! Men, så klart att det alltid finns

en sorts mynning, men den kan vara osynlig, nämligen underjordisk. Åvattnet får därför ibland nöja sig med att sista sträckan fram till havet sippra genom den porösa sanden.

För att ta det hela från början. Efter den senaste istiden har, som vi alla vet, stora landområden i såväl Skandinavien och Finland som i Baltikum höjt sig ur havet efter att ha varit nedpressade av inlandsisen, olika mycket på olika platser. För trakterna mellan Spithamn och Nõva innebar landhöjningen att den flacka terrängen reste sig ovan havsnivån, men kvarlämnade insjöar och våtmarker som snördes av från de Östersjöstadier som benämns Littorinahavet och senare Limneahavet. Vattenkvaliteten i sjöarna och omgivande marker förändrades därvid successivt från salt till sött vatten. Vartefter landhöjningen fortskred dränerades de vattensjuka områdena så att deras arealer minskade, men på grund av landskapets flackhet, och därför att landhöjningens hastighet avtar

med tiden, har detta varit en mycket långsam process. Ännu idag, långt mer än tusen år efter avsnörningen från havet, kvarstår flera sjöar, Flyvae järv, Pikane järv, Peraküla Alлика järv, Pumbuta järv med flera. Förutom de öppna vattenspeglarna finns, som nämnts, stora våtmarksområden innanför kuststräckan mellan Spithamn och Nõva, till glädje inte minst för många ornitologer och andra naturintresserade. På en del gamla kartor kan man läsa namnet "Vada" på området i anslutning till dessa sjöar och träskartade marker, och det får väl sägas vara ett bra beskrivande namn för denna landskapstyp.

Detta med "vandrande" å- eller flodmynningar är givetvis inget unikt fenomen för Spithamnkusten. Det förekommer vid många kuststräckor världen över, där vattendrag måste ta sig ut till havet genom sanddyner och där sanden hela tiden förflyttas av vinden och vågorna i den ständigt pågående processen erosion/ackumulation. Även

Till vänster håller Uusjogi på att jobba sig genom sanddynerna, men så i den mittersta bilden slutar allt i en "dead end". De sista metrarna mot Finska viken är det grundvattenflöde och avdunstning som tar hand om åvattnet. Det vänstra och det mittersta fotot togs den 10 augusti 2021. Vid ett blåsigt besök den 5 november 2021 (det högra fotot) fanns däremot en öppen åmynning belägen ca 100 m väster om "the dead end" som ses i det mittersta fotot. Vinden och vågorna hade fortsatt det arbete som fortgår så länge solen består!

Foto: Lennart Ekman

i närområdet, öster om Uusjogi, finns ytterligare några "vandrande" åmynningar längs Finska viken.

För de människor, ester och estlandssvenskar, som förr i tiden för sin försörjning och överlevnad var beroende av de områden jag här relaterar till, innebar dock detta att markerna var vattensjuka stora problem. Problematiken har beskrivits av Alexander Tegelberg från Källskogen (Källskoja) i Höbring i en intressant artikel i tidskriften *Kustbon*, närmare bestämt i nr 3, årgång 25, från september 1968, se nästa sida. Jag läste artikeln redan då, för drygt 50 år sedan, och fascinerades av innehållet. Vid den tidpunkten kunde man inte ana att det skulle bli möjligt att besöka de trakter som Alexander beskriver i artikeln, vilket gjorde att hans suggestiva text fick ett slags sagans skimmer.

Jag hoppas att du som läsare tar del av Alexanders artikel. Själv vill jag här avslutningsvis ge en kort karaktäristik och några personliga minnesbilder av Tegelberg, el-

ler Alex, som vi släktingar kallade honom. För den som vill veta mer om hans händelserika liv, i ungdomen fyllt av strapatser under hårda förhållanden, vill jag rekommendera en intervju med honom gjord 1977 av Alexander Samberg. Intervjun presenterades i *Kustbon* nr 3, årgång 34, i september 1977.

Hedersmannen Alexander Tegelberg var gift med Viktoria Thomsson, en yngre syster till min farmor. En tid efter flykten till Sverige i maj 1944 hamnade Alex och Viktoria under några år i samma hyreshus i Torshälla som jag och mina föräldrar flyttade till 1947, nämligen i en lägenhet en våning nedanför vår. Som litet barn fick jag alltså förmånen att lära känna Alex och hans underbart snällsamma Viktoria. Alex, som växte upp i skogshemmanet Källskogen, hade en obegripligt stor lärdom och allmänbildning för att komma från relativt enkla förhållanden. Han talade svenska, nuckömål, estniska och ryska och eventuellt också lite tyska. Hans historiska och politiska

kunskaper var imponerande, liksom hans detaljerade kännedom om de estlandssvenska bygderna. Jag minns speciellt att han mycket ofta satt och koncentrerat följde med i radions nyhetssändningar i den lilla lägenheten i Torshälla.

ett år efter att första världskriget bröt ut inkallades Alex, då 18 år gammal, till den ryska tsararmén, och eftersom han var en reslig karl, blev han antagen till det kejserliga livgardet. Vid ett tillfälle såg han själv tsaren Nikolaus II på bara några meters håll vid en kejserlig inspektion av trupperna. Efter exercistiden blev det fronttjänstgöring i Litauen och Polen under betydande umbäranden. Vid strider nära Łódź blev Alex träffad av granatsplitter som trängde in i kroppen på flera ställen, bland annat i ena axeln. Strax efter att han opererats för sårskadorna förflyttades trupperna per tåg den långa sträckan till Kursk i Ryssland. På grund av brister i den medicinska omvårdnaden blev såret i axeln svårt infekterat. Ny opera-

tion var nödvändig, vilken på Alex egen begäran gjordes utan narkos. ”Det kändes lite” sade Alex, ”men en soldat måste ju tåla en del”! Lite senare gick det mask i såret, vilket avhjälpes med saltvatten.

En gång visade Alex det fula äret i axeln för mig och mina föräldrar, vilket skrämde mig mycket, liten som jag var. Jag hade så klart aldrig sett något sådant, och krigets hemskhet flimrade några sekunder runt i min barnahjärna. Alex hade även drabbats av någon typ av inflammation i stämbanden, varför han talade med en röst som närmast påminde om Louis Armstrongs. Det vande vi oss snabbt vid. Det var helt enkelt så Alex skulle låta. Så småningom fick Alex och Viktoria anställningar i Stockholm och flyt-

Sommaren 1949 i Torshälla. Alexander Tegelberg i mitten. Till vänster i bild hans hustru Viktoria med artikelförfattaren i knät. Till höger artikelförfattarens pappa Ingvald.

tade dit, men vi fortsatte att träffas många gånger på släktnöten. Alex, som under tiden i Sverige bland annat var flitig skribent i Kustbon, gick bort 1993, 97 år gammal. Han hade då varit änklings i 12 år.

Varje gång jag och familjen kör från eller till Paldiskifärjan saktar vi ner vid Källskogen och stirrar in bland slyet för att försöka få en skymt av de nu förmultnande resterna av den gård där Alex en gång föddes och växte upp. Vid min och några släktingars första

resa till Rickul 1989 stannade vi till vid Källskogen och vandrade runt bland gamla fruktträd och sly. Då fanns en hel del av byggnaderna kvar, även om de sedan länge varit övergivna av människor. Nu, drygt 30 år senare, återstår förutom husgrunderna i stort sett endast några halvt förmultnade stockar och bräddor. Minnena är desto fler, och ve-modet tränger sig obönhörligt på i bröstet när man sakta glider förbi Källskogen och tänker på det som en gång var.

Källskogen den 5 november 2021.

Källskogen och en folklig tradition

Alexander Tegelberg

Ur *KUSTBON* nr 3, *September 1968*.

Den delvis sankna Källskogsvallen i gränsområdet mellan Rickul kommun och Neve ligger som en stor gryta mellan höga sandmoar. Avvattningen sker genom två vattendrag, vilka endast förmår dra högvattnet vår och höst, medan det normala ytvattnet får stå och dunsta bort. Mindre områden blir därför vattensjuka, och även gungflyn finns, som på *Vikare* och sydöst om

landsvägen bortom *Graunback kärrena*. Några små öar och halvöar hade funnits, när jättegytan i tidernas morgon stod fylld med vatten: *Tickmo backan*, *Grässve backan*, *Broma backa*, *Griseng backan*, *Vika kärre* och *Graunback kärrena* samt en mängd andra smärre höjningar.

De två vattendragen är *Naiv å* och *Ni-å*. Naiv å (Neveån) skär genom områdets östra del på andra sidan länsgränsen Vik-Harrien (Läänemaa-Harjumaa) och

utmynnar i *Naiv vike*. Den förmår inte ta mycket av Källskogsvallens vattenöverskott. Huvuddelen av vattenöverskottet skall ut genom *Ni-å* (Nyån), som utmynnar i *Spitamb vike* genom flygsandsdyner, vilka ofta rör på sig och täpper till mynningen. Enligt traditionen skulle det tidigare ha funnits ett vattendrag längre öster ut. Dess namn som fortfarande existerar var *Galas-å*. En stump av ån fanns ännu på fyrtioalet (innan estlandssvenskarna lämnade området) kvar, en vatten-

samling på ett hundratal steg mellan *Galas-träske* och sanddynerna, men utlopp saknades. Enligt en gammal sägen skulle två tvillingbröder från Päraküla i Neve ha råkat i gräl om fisket i ån och den starkare av bröderna ha slagit ihjäl den andre och begravt honom i åkanten. Till straff för detta hade naturens makter täppt till åmynningen med flygsand. Om denna tradition har en verklighetsbakgrund, måste vattendraget från Vikare ha gått genom *Pärakula kelda*, *Galas-träske* och *Galasåe* ut i havet. Numera ligger ju *Galas-träske* mellan sanddyner liksom inne i en fästning med bara ett litet avlopp ut i *Äist-vae* genom *Pompvik rännan*, som troligen är ett grävt dike.

När vattnet stigit för högt och svämmat över den brukningsbara jorden skall bönderna i Spithamn i sin förtvivlan ha försökt få till stånd ett nytt avlopp, men sanddynerna rörde på sig och täppte till alla rännilar som de grävde.

Inför den hotande katastrofen samlades bönderna till rådslag, och då skall husbonden på Eismarsa ha sagt: *all sotar håva botar, å ja ska frest hjälp hitt*. Ingen anade vad han hade i sinnet och huru han tänkte stoppa flygsanden och höststormarna, när vattnet ökade i markerna.

Så kom nyårsnatten, årsskiftet, en natt som de gamla höll för mycket helig och under vilken människovarelserna enligt gammal sed skulle hålla sig inomhus. Bara vargarna ylade kring knutarna för att leta efter något ätbart - därför hade den som vågade sig ut och störde andras nattfrid ofta blivit jämförd med vargarna i skogen. Denna natt hade den beslutsamme bonden vid första hanegället, utan att säga ett ord till sin hustru, stigit upp, till allas förvåning bara klätt på sig och gått ut, dragit fram oxvagnen, slängt på årdret, tagit oxoket och stillsamt gått fram till oxhuset, öppnat dörren, motat upp sina hederliga och berömda kolsvarta tvillingoxar

ur sina varma bås, okat under och kört bort i nattmörkret.

Enligt sägen skulle han på ett nytt ställe ha plöjt fåror i sanden för att vattnet skulle få en början och sedan självt göra grovgörot, men vattenfallet hade troligen blivit så starkt, att det utom all den flygsand som flöt ut i havet hade tagit med sig bonden och oxarna. Av sanden blev det en rävel - *Somarros backan* 'Sommarrågsbacken' - utanför den nya åns, *Ni-åes*, mynning.

Tre varelsers liv hade gått till spillo, men Ni-åe kom till och torr-lade flera hundra hektar jord till bybornas och andras nytta. Att denna händelse förlägges till nyårsnatten har sin förklaring i det gamla ordstävets: vad man binder vid heligt tillfälle är bundet och vad man då upplöser är upplöst för all framtid. Eismarsn trodde att han under den heliga nyårsnatten skulle binda flygsanden för all framtid.

/

* **(Kustbons) Red:s anm.** Enligt bevarade urkunder ägde under medeltiden stridigheter rum mellan ester och svenskar i de berörda områdena. Det gällde både fisket och hötåkten. Den baltisk-danske forskaren Paul Johansen har i sin bok *Nordische Mission, Revals Gründung und die Schwedensiedlung in Estland* s. 245 uppgifter om att bönderna i Spithamn haft besvär med avvattningen av åkrar och ängar och att de under medeltiden själva grävt Nyån. I gränsdragningsprotokoll från början av 1500-talet omnämnes Nygen und Olden beken, Nya ån och Gamla ån.

Det är uppenbart, att den folkliga traditionen har en förankring i verkligheten. Dräneringen av markerna var tydligen mycket besvärlig, särskilt som Gamla åns utlopp ständigt täpptes till och måste öppnas på nytt för att slutligen helt däckas upp. Sagens skildring av Nya åns tillkomst är utomordentligt intressant.

Det är helt osannolikt att bönderna själva skulle ha förmått gräva detta breda och djupa avlopp genom de höga stranddynerna närmare en kilometer. Förmodligen gällde det att öppna ett avlopp från *Spitamb-träske*, som ju är den nordligaste delen av den stora sänkan, ut till en svacka mellan dynryggarna genom vilken vattnet kunde rinna vidare ut i havet. Traditionens dramatiska poängter med en mängd konkreta detaljer visar att man tillmätt dräneringen av de berörda markerna stor betydelse.

* **Förf:s anm.** Berättelsen lär häröra från bönder i Spithamn, som fullgjorde sin dagsverksplikt på Rickul herrgårds tegelbruk. Den siste som berättat om gamla traditioner av detta slag var författarens farfar Anders.

Upprop från val- bered- ningen:

I förra medlemsbladet efterlyste vi ordförandekandidater. Resultatet får anses som mycket magert, då endast ett mejl skickades in. Nu går vi vidare. Det är nu dags att nominera kandidater till styrelsen inför vårt årsmöte som äger rum den 9 april. Det gäller såväl ordförande som ledamöter och ersättare. Nomineringarna görs enklast via mejl till valberedningens ordförande ygstedt@hotmail.com eller per telefon 070-691 37 59. Vi ser fram mot era nomineringar.

För Valberedningen
Lennart Ygstedt
ordförande

Roslep – en by i snabb förvandling

Göte Brunberg

Bakgrund

Roslep var på 1930-talet den största svenskbyn på Estlands fastland. Enligt 1934 års folkräkning fanns i byn 319 invånare, samtliga svenskar, fördelade på 67 familjer. Antalet bostadshus var 64, varav ett antal tillhörde torpare utan eget jordbruk.

Under andra världskrigets sista år rymde – eller överflyttades – i stort sett samtliga invånare till Sverige. Till deras tomma gårdar och hus flyttade krigsflyktingar. Det var inte intressant för dem att bosätta sig i torpstugorna, varför de förföll och användes som brännved. Detta gällde också ett antal gårdshus och uthus. Några av husen monterades också ned och flyttades till annan ort.

Under sovjettidens sista decennier brukades inte jorden, varför byn avfolkades. I början av 1990-talet fanns där uppskattningsvis ett tjugotal fast boende. Antalet bevarade hus från 1930-talet var cirka 20 (se kartan). Sedan dess har antalet fast boende minskat ytterligare till cirka tio. Huset på Tinesgården revs i somras. Av de resterande husen används tre för fast boende, resten är fritidshus.

Nybyggnation

Det som kännetecknar dagens Roslep är att byn snabbt är på väg att bli en tätt bebyggd sommarstugeby.

Det började med att ett antal återvändande estlandssvenskar från mitten av 1990-talet byggde som-

marstugor på mark som de hade fått tillbaka i samband med markåterlämningen eller på tomtmark som de hade köpt.

I mitten av 2000-talet skapades ett sommarstugeområde i byn genom att Milbackgårdens mark styckades upp i 11 tomter. En väg, ”Mülbaki tee” (3 på kartan), anlades inom området och husen fick vatten från en gemensam brunn.

Skogsstyckena

Nybyggnationen har de senaste åren framför allt skett inom det område med tallskog, som tilldelades gårdarna vid friköpet 1895 (se kartan). Varje gård fick en 25-30 meter bred markremsa (några gårdar två remsor) för att få tillgång till brännved. De flesta av remsorna begärdes tillbaka vid markåterlämningen, varför området fick en splittrad ägarstruktur. Någon planering av området för optimalt utnyttjande för sommarstugebebyggelse har därför inte kunnat göras. Man är begränsad till den ursprungliga tomtbredden (på något ställe har man kunnat skapa bredare tomter). Det är också svårt att anlägga vägar. Om en markremsa styckas upp på längden måste en genomfartsväg dras inom den begränsade tomtbredden.

Eftersom det inte finns någon kollektiv infrastruktur måste varje husägare själv ordna med elektricitet, vatten och avlopp.

För de tomter som gränsar till Mülbaki tee gäller att man kan ut-

nyttja sig av vägen och få vatten från den gemensamma brunnen.

Riksvägen till Derhamn delar upp de ursprungliga skogsremorna i två delar, som var och en är en egen fastighet och därmed möjlig att bebygga (inom ramen av det byggnadsförbud som råder inom 50 meters avstånd från vägen).

Totalt finns idag inom området cirka 25 färdigbyggda bostadshus (eller under byggnation), men där finns cirka 85 fastigheter, varav de flesta kan bebyggas. Därtill kommer att det finns cirka tio remsor med full längd, som skulle kunna delas, varvid antalet fastigheter som skulle kunna bebyggas kan nå 100-strecket. Områdets tidigare karaktär av tallskog kommer därmed att gå helt förlorad.

Nya företag inom området

Inom området har det nyligen etablerats ett hotell, ÖÖD Hötel Rooslepa, och ett kombinerat krog- och bryggeriföretag, Roslep Brewery.

ÖÖD Hötel Rooslepa består av två små hus med spegelväggar, genom vilka man kan se ut men inte in (1 på kartan). Man skulle tro att hus av denna typ inte alls skulle passa in i tallskogen, men i och med att skogen speglas i väggarna blir husen rätt diskreta.

Rooslepa Brewery (2 på kartan) är ett mikrobryggeri och en bar med tillhörande terrass som rymmer 25 personer.

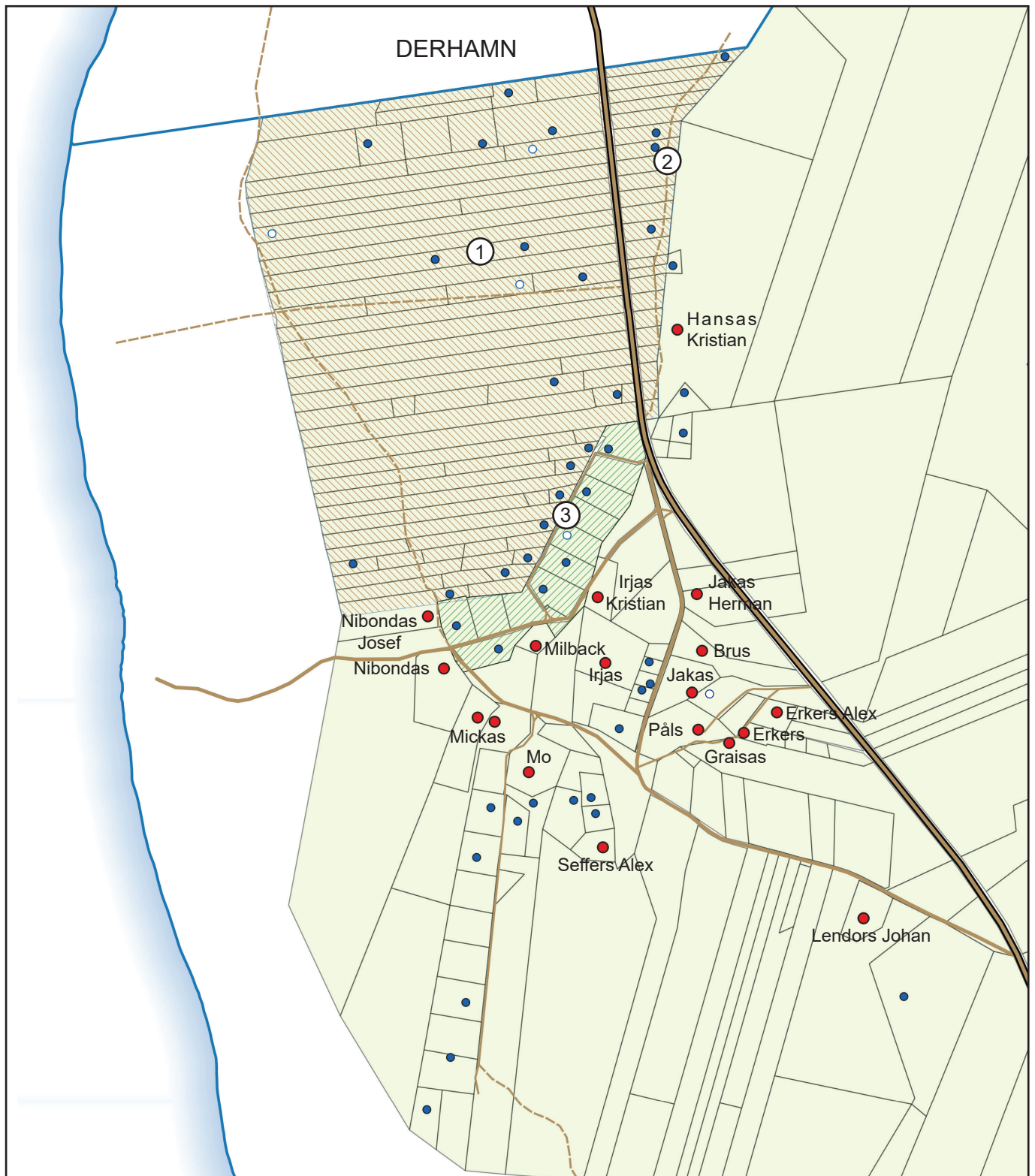

Ett av husen i ÖÖD Hötel Rooslepa.

Roslep Brewery.

Foto: Kent Blomberg

● Gammalt hus	— Riksväg	Skogsstyckena	① ÖÖD Hötels Rooslepa
● Nytt hus	— Kommunal väg	Mülbak-området	② Roslep Brewery
○ Husbygge	— Byväg		③ Mülbaki tee
	- - - Skogsväg		

Markstycken och bostadshus i Rosleps centrala och nordvästra del.

Tre kusiner på resa i Rickul/Nuckö-området med en 100-åring *Ronny Westerman*

Våra far- och morföräldrar Mats och Lena Westerman hade gården Bergsby Jakas i Rickul kommun, där de fick de sex barnen Olga, Dagmar, Oscar, Axel, Holger och Ivar. Olga gifte sig i Estland med August Luks från gården Simas August i Rickul by och fick sex barn. Dagmar, Holger och Ivar flyttade redan före andra världskriget till Sverige. Oscar och Axel blev tragiskt nog tvångsmobiliserade 1941 till sovjetiska Röda armén och återvände aldrig hem igen. Axels öde är okänt, men han förmodas ha omkommit i striderna på östfronten. Oscar blev sårad i striderna och dog enligt uppgift i tyskt fångenskap som krigsfånge.

Mats Westerman dog redan 1930. Lena kom över till Sverige 1943 med S/S Odin. August Luks familj flydde 1944 med en liten båt till Finland och kom därifrån till Sverige.

Dagmar, Holger och Ivar bildade familjer i Sverige och fick tillsammans åtta barn. Vi är idag tio kusiner kvar i de fyra familjegrenarna, samt "Patriarken", vår farbror/morbror Ivar Vesterman.

Vi var tre kusiner, Conny Westertlund (son till Dagmar), Sten Vesterman (son till Ivar) och Ronny Westerman (son till Holger), som beslöt oss för att ihop med Ivar göra en resa tillbaka till Bergsby och gården Jakas. Ivar skulle fira sin 100-årsdag den 22 oktober i år, men är vid mycket god hälsa, så vi beslöt oss för att göra resan två månader före födelsedagen. Det blev en fyrdagars resa, den 23-26 augusti.

Vi inledde det hela med att dagen i förväg besöka vår kusin Allan Luks i Västerås för att återknyta familjebanden. Allans två syskon Nils Luks och Klara Larsson var också där, efter att ha rest upp från sina

Ivar vid Mats och Lena Westermans kors på Rosleps kapellkyrkogård.

Foto: Conny Westertlund

hem i Norrköping. De är barn till Ivars syster Olga, som var gift med August Luks. Några av oss hade aldrig träffats förr, andra hade inte sett varandra på 40/50 år. Det blev en mycket trevlig "kusinträff", där Allan och hans fru Pirko med hjälp av Klara serverade en underbar lunch i uterummet med god mat och dryck. Det var mycket som skulle berättas och förmedlas på en allt för kort tid, men några starka intryck fick vi om Allans olycka under sin pilotutbildning i flygvapnet, som har gjort honom rullstolsbunden. Detta har dock inte hindrat honom från att bland annat ha deltagit, och representerat Sverige, i Paralym-

pics som bågskytte, där han en gång var härfint från att ta medalj.

ett annat mycket starkt intryck fick vi från Klaras berättelse om familjens flykt i en öppen båt från Estland till Finland. Klara var 11 år den gången och minns fortfarande allt i detalj. Det var i förväg uppgjort att 19 personer skulle göra resan tillsammans och man var mer eller mindre förberedd på de olika gårdarna. När det till slut bestämdes att tiden var inne på natten, så skickades några av barnen runt för att väcka folket på gårdarna. På en gård sov de extra hårt och vaknade inte av små barnanävars ban-

kande, så den snabbtänkte ”väckaren” slängde då en sten genom ett fönster. Då vaknade man innanför. Klara berättade vidare hur man till slut lyckades få med 18 personer i den lilla båten och om den tragiska upplevelsen, då deras minsta syskon dog under resan och man blev tvingades begrava barnet i havet innan de fick komma iland i Finland. För att någorlunda skydda Olga Luks och hennes lilla barn hade man ordnat till ett provisoriskt skydd mot kyla och vind genom att rigga en pressening eller liknande runt motorn. Därigenom skulle motorn värma henne och barnet. Tyvärr var det nog så att motorn också läckte avgaser, vilket troligtvis har orsakat den lilles död. Vi har ju läst om liknande händelser många gånger, men att få höra det berättas av en som var med om det gör att man sitter kvar med ett mycket starkt intryck.

Som alltid när man har det trevligt gick tiden alltför fort och vi tvingades bryta upp för att förbereda oss för nästa dags resa till Estland. Vi blev dock eniga om att vi från och med nu skall hålla kontakten och se till att vi träffas igen flera gånger och även få med de övriga kusinerna.

Tidigt nästa morgon stod vi väntande med bilarna på kajen i Kapellskär och släpptes efterhand ombord på DFDS färja till Paldiski. Överfarten var odramatisk i det fina vädret och med runt ett 20-tal passagerare var det mycket gott om plats ombord, nästan lite ödsligt blev känslan.

Efter ankomsten till Paldiski körde vi raka spåret ned till Hapsal där vi hade bokat rum för natten på Hotell Päeva Villa, ett trevligt hembonat litet ställe med utsikt över bukten. Det blev även en liten kvällsvandring bland de fina gamla trähusen upp till centrum och en plats där vi kunde avnjuta en öl och samla dagens intryck.

Sten, Ivar och Ronny vid informationstavlan för Bergsby.

Foto: Conny Westerlund

Nästa morgon blev det åter en vandring bland gamla fina hus upp till centrum där vi valde ett av många ställen för en frukost. Valet föll på ett bageri/konditori, där en underbar doft av nybakat bröd och nybryggt kaffe slog emot en när man öppnade dörren och klev in. Fanns ingen chans att vända och gå ut igen, efter den upplevelsen. Efter en god frukost samt mätta och belåtna var det dags för vidare färd mot ”hemtrakterna” runt Bergsby. Vi hade reserverat rum på det lilla, men mycket trevliga, Dirhami Guesthouse i Derhamn. På vägen dit stannade vi till vid Simasgården, eller närmare bestämt Simas August, som vi hade lovat våra kusiner Luks. Det fanns inte mycket kvar av de gamla byggnaderna, bara några rester som stod kvar som ett tidsvittne. Nya byggnader och en stor öppen plats med ridbana och hinder antydde att det är en hästgård numera. Vidare gick färden till Rosleps kapell och vård av våra familjegravar, som var väldigt belagda av en typ av svamp eller mossa som det krävdes ett ordentligt tag med en stålborste för att få bort. Efteråt må-

lade vi korsen vita, vilket ger ett fint och värdigt intryck.

En kort färd vidare ledde oss fram till hotellet i Derhamn, där moderna trevliga rum väntade oss. Det var inget att klaga på, varken när det gällde rummen eller frukosten på hotellet. Läget är också fantastiskt med kort gångavstånd till den moderna båthamnen, där det även numera ligger ett båtbyggeri och en gästhamn för besökande båtfolk. Där ligger också den suveräna fiskrestaurangen Dirhami Kalakohvik som ligger direkt på stranden mellan sanddynerna och med utsikt över havet mot Odensholm. De fär färska råvaror direkt från havet, levererat av lokala fiskare. Kan knappast bli bättre! De hade även en köttträtt, som en av oss provade. Det var inte konstigt att vi åt alla utom en av våra måltider där. För att vara säker på att få plats var det rekommenderat att beställa bord i förväg, vilket säger en del om en restaurant som ligger långt avsides allfarvägen. Vi hade beställt bord och intog nu en god lunch och planerade dagen vidare.

Vi kontaktade nu även Göte Brunberg, något som var avtalat innan vi hade lämnat Sverige. Han befann sig i sin stuga i Roslep. Vi enades om att ringa honom igen nästa morgon och eventuellt mötas på hotellet.

På eftermiddagen blev det en färd till Bergsby generellt, och Jakas specifikt. Eftersom alla husen på Jakas är rivna och gårdsplanen mellan dem är totalt igenvuxen med sly och skog, kunde man nu inte ens se husgrunderna. Detta gjorde det svårt att få ett perspektiv om hur gården en gång såg ut när den var bebodd och i drift. Som tur var kunde Ivar peka ut hur de olika byggnaderna hade legat och vi lyckades ta oss fram till och känna på grunden till boningshuset. Något vi observerade var att det är gott om vildhumle som växer där, kanske vi kan brygga ett "Jakas öl" någon gång i framtiden. Vi svängde även in till den lilla stugbyn i Bergsby, som en gång drevs av Arne Tennisberg. Där var nu ingen aktivitet, men vi tog en fotvandring bredvid anläggningen där det är ett skogsområde som tillhör Jakas. Den fina tallskogen står fortfarande kvar i sin prakt. Vad vi förstår från Ivar så gick i gamla dagar, när han växte upp, vägen genom Bergsby just där mellan tallarna. Ivar hade till nyligen en stuga och husvagn där som han utnyttjade under sina besök till det forna barndomshemmet. Han har berättat om många trevliga stunder runt brasan ihop med en kusin, där det lagades god mat och berättades trevliga historier och minnen.

Efter vandringen i skogen gjorde vi stopp och studerade en informationstavla som var uppsatt med intressanta fakta och upplysningar om själva Bergsby. Där fick man veta detaljer om byn och dess historia med bilder. Den är flerspråkig, på estniska, svenska och engelska, vilket underlättar för besökande att förstå informationen. Det är Nuckö

Ivar bjuder på champagne vid födelsedagsfesten.

Foto: Sten Vesterman

delkommun som har satt upp denna tavla.

På kvällen blev det som tidigare nämnt en god och smakfull middag på den lilla fiskerestaurangen, varefter vi slappnade av i hotellets salong för att smälta dagens intryck och förbereda inför morgondagen. Då inträffar det oväntade att helt främmande människor kommer in och gratulerar Ivar och även har med en present till honom. Det visar sig att någon, antagligen hotellreceptionisten, har talat om att det bor en "pigg 100-åring" på hotellet och det har spridit sig så nu ville några både träffa och gratulera honom. Tack vare att en av dem talade bra svenska blev det en trevlig och oförglömlig stund. Att Ivar var född och uppvuxen i närheten förstärkte nog det hela för dessa människor. På sätt och vis kan det stå som en symbol för hur vi upplevde människorna i Estland denna gång, öppna, vänliga och självsäkra som gärna kommunicerade, och speciellt då de yngre, med mycket goda språkkunskaper i engelska.

Nästa morgon regnade och blåste det kraftigt, men efter en god frukost tog vi åter kontakt med Göte Brunberg, som då i stället

för att han skulle komma till hotellet inviterade oss hem till sig i hans stuga. Detta tackade vi naturligtvis genast ja till och packade in oss i en bil och for i väg så regnet sprutade.

Väl framme och bekvämt sittande inne i Götes ombonade stuga, medan vinden tjöt i knutarna och regnet smattrade mot tak och fönster, fick vi en generell "historielektion" om vår släkt fram till Ivars far Mats Westerman. Götes kunskaper om släkters historia med olika personer och dess öden är beundransvärda. Att kunna sitta och lyssna på honom i dialog med Ivar, som fortfarande har ett gott minne från barndomstiden i Bergsby, var för oss tre kusiner en intressant upplevelse. Här bollades det person- och gårdsnamn fram och tillbaka mellan de två, så att vi andra hade svårt att hänga med i farten. Man kände hur man förflyttades tillbaka till den tiden och kunde se för sig det de pratade om. Även för Ivar var det nog både en trevlig och oförglömlig upplevelse att kunna sitta och prata med en "jämlike" när det gäller namn och lokal historia om personer och olika öden. Han har inte många kvar av sin generation, om ens någon, att prata om gamla tider med. Här var Göte med sina unika kunskaper en fantastisk tillgång. Det var en mycket givande upplevelse och vi tre kusiner fick ny och bättre kunskap om hur det hade varit att leva där en gång i tiden.

En speciell historia som Göte berättade var om Mats Westermans kusin Anton Fagerlund och hans hustru Lydia. Anton och Lydia bodde med Antons far och faster på gården Ambros i Bergsby. Där blev de en dag i juni 1941 hämtade av en styrka, ledd av en ungtkommunist, och förda till ett häkte på flaket till en gammal lastbil. Anton Fagerlund var anklagad/angiven för att vara en så kallad "kulak" eller storbonde, av den lokala kommunisten som hade angivit honom. Detta berodde

på att Anton hade i omgångar hyrt in hjälp på gården när det var större eller skyndsamma arbeten som måste utföras. Detta var han tvungen till eftersom han och Lydia inte hade några barn som kunde hjälpa till på gården. Något som annars var både vanligt och nödvändigt för att kunna driva en gård. Det mesta utfördes ju för hand och mycket bestod i tungt arbete. Redan som barn fick man hjälpa till, så gott det gick. Fanns det ingen hjälp att få inom familjen så var man tvungen att hyra in den utifrån! Detta tog alltså kommunisterna som ett tecken på att Anton var kulak, eller så blev det utnyttjat i en mer personlig vendetta mot Anton som tidvis hade varit en engagerad lokalpolitiker.

Anton, hustru Lydia, hans faster och far blev deporterade till Sibirien där Anton troligen blev arkebuserad någon gång under åren 1941/42. Lydia lyckades senare med bragden att mestadels till fots fly från Sibirien tillbaka till Rickul och leva där några år för att sedan åter bli arresterad, eftersom hon var efterlyst. Hon blev dömd till fängelse och åter deporterad till Sibirien för att sedan ännu en gång ta sig tillbaka hem till Rickul. Efterhand lyckades hon med släktens hjälp komma över till Sverige där hon levde sina sista år under tryggare omständigheter. Det är näst intill omöjligt att ens försöka föreställa sig vad hon måste ha genomgått under sina två långa "vandringar" hem igen från en plats långt borta i Sibirien. En helt otrolig historia om ett människoöde, här ligger det nära att uttrycka att verkligheten ibland överträffar fantasin.

Göte hade nu även lyckats få till det så att vi kunde göra ett besök på Mickogården i Birkas, som är restaurerad tillbaka till ursprungligt skick av tysken Jürgen Lewerenz och skänkt som en gåva till Hembygdsföreningen. Vi möttes där av Kaisa och Christer Wikström som visade oss runt både inomhus

Ronny, Conny, Ivar och Sten på kaféet vid hamnen i Österby.

Foto: Göte Brunberg

och ute på gården, där också Ivar kunde ge utfyllande information om de olika byggnadernas funktion. Tydligt var gårdarna uppbyggda på ett någorlunda lika sätt med olika byggnader som hade olika funktioner på gården. Ingen tvekan om att Ivar kände igen sig och han berättade för oss vad som hade försiggått i de olika byggnaderna vi tittade in i eller studerade från utsidan. När vi kom in i själva huvudbyggnaden, där folket en gång bodde, möttes vi av en hemtrevlig ombonad känsla. Det var inte svårt att föreställa sig att här kunde familjen ha samlats och haft det skönt, trots det hårda arbetet. Med avsikten av byggnader att se på Jakas, blev detta en höjdpunkt på resan för oss. Stort tack till Kajsa, Christer och Göte för detta. Efteråt avslutade vi med en kopp kaffe på det nybyggda och trevliga kaféet vid Österby hamn.

Ivar berättade nu hur man på hans tid for med en båt som en "färjekarl" hade, från Österby till Hapsal när man hade ärenden till staden. Först fick han gå upp i otan och vara med och sela på hästen som sedan spändes för vagnen för att så köra någon mil till ett ställe där man ställde hästen i ett stall. Därefter lastade man om och satte sig upp på en gammal lastbil som så körde alla ut till Österby hamn och båten över till Hapsal. Återresan hem gjordes sedan i omvänd ordning och det hela tog en stor del av dagen/dygnet.

Före återresan nästa dag gjorde vi ett besök på Aibolands museum

i Hapsal. Där mötte vi och hälsade på de damer, "Torsdagstanterna", som varje torsdag träffas och syr och broderar. I den imponerande samlingen av gamla redskap och verktyg kunde Ivar ge detaljerad information om deras användande på gården, återigen lärorikt för oss kusiner. Här fanns också fina modeller av typiska lokala skutor och galeaser från förkrigstiden, något som intresserade oss särskilt med tanke på Mats Westermans skuta "Ina" som olyckligtvis havererade.

Efter museibesöket var det tid att köra till Tallinn och ta färjan tillbaka till Stockholm. Vi hade tid till ett besök i det stora köpcentret, där vi inhandlade en del lokala delikatesser för att åtnjutas när vi kom hem. Resan över till Stockholm var lugn och händelselös och vi åt en god middag i en av de trevliga restaurangerna ombord.

Den 23 oktober samlades släkten på Sigtunastiftelsen för att fira Ivar Vestermans 100-årsdag med en utsökt middag. Det blev en mycket lyckad tillställning med presenter och tal och 100-åringen var som vanligt pigg och alert. Ivars son Sten hade arrangerat ett intressant bildspel som rullade på en skärm i bakgrunden. Det visade olika scenarier från Bergsby Jakas men också från olika familjemedlemmar. Ett intressant och roligt litet "problem" uppstod vid sången och "när han blir hundra år". Eftersom han redan fyllt 100 år så ändrade vi det till "ja, må han leva uti två hundra år"!

Ny chef på LM och krav på jaktavtal

Bengt Brunberg

Skogsägareföreningen Läänemaa Metsäühistu (LM) kommer vid årsskiftet att få en ny chef på kontoret i Hapsal. Mikk Link, som har varit föreningens chef under mer än tio år, kommer att övergå till annan verksamhet och ersättas av Uku Meriloo. Vi vill här tacka Mikk Link så mycket för de här åren och samtidigt önska Uku Meriloo lycka till! Vi passar också på att ställa några frågor till båda två.

Mikk, vi tycker inom VKS att du har arbetat väldigt framgångsrikt med att etablera en ny skogsägareförening och göra den professionell och serviceinriktad.

Vad tycker du själv är det viktigaste ni har uppnått så här långt?

- Vi har lyckats starta och upprätthålla skoglig service för hela årscykeln av åtgärder som behövs i skogsbruket. Vi började med avverkning och fortsatte sedan med plantering och fortlöpande skogs-skötsel. Jag har också lyckats att rekrytera bra personal för service till våra medlemmar.

Vad skulle du säga är de mest utmanande uppgifterna för de kommande åren?

- Utmaningarna nu är att upprätthålla en hög kvalitet och en kostnadseffektiv service för att klara ökande konkurrens från olika skogsbolag. Vår service måste vara på en hög nivå och även vara tydlig för medlemmarna.

Vad ska du ägna dig åt nu då i stället för LM?

- Jag har startat ett eget entreprenadföretag som arbetar med markberedning inför planteringen efter slutavverkning. Företaget har två skogsmaskiner och fyra anställda.

Ny chef

Uku, du kommer nu in som ny chef och ska utveckla föreningen vidare

Mikk Link,
Läänemaa
Metsäühistu.

Uku Meriloo,
Läänemaa
Metsäühistu.

med alla kontakter till medlemmar, virkesköpare, entreprenörer och myndigheter samtidigt som konkurrensen blir allt tuffare.

Kan du först kort berätta lite om din bakgrund och hur du hamnade här?

- Under 2014–2016 arbetade jag i västra Australien där skogarna inte är så utbredda som i våra länder. Jag längtade helt enkelt tillbaka till naturen här och började studera skogs-skötsel och hållbart skogsbruk både på Tallinns universitet och på SLU i Alnarp. Tyvärr blev tiden i Sverige avbruten på grund av pandemin, så jag avslutar nu mina studier i Estland. Jag sökte mig till LM för att få arbeta med privata skogsägare i dessa tider av stora förändringar.

Vad kommer att bli dina prioriterade frågor de närmaste åren?

- Vår prioritering ändras nu från att organisera avverkning till att hjälpa skogsägarna med att plantera och få upp ny skog. Vi ser att det är större potential i att hjälpa skogsägarna med att sälja avverkningsrätter på auktion och sen själva organisera förnygringen med plantering och annan skogsvård. Vi har nyligen haft bra samarbete med skogsbolag på detta sätt.

Vad är ditt huvudsakliga budskap till de estlandssvenska medlemmarna i dag?

- Den här hösten har jag haft en hel del kontakter med dem och vi

har kunnat hjälpa alla på något sätt. Så mitt budskap är att de alltid är välkomna att kontakta oss med alla typer av frågor som gäller deras fastigheter i Estland. Vi ska göra vårt bästa för att ge goda råd och hjälpa till på det sätt som behövs.

Snart krävs jaktavtal

En för VKS tämligen ny fråga gäller jaktlicenser. Enligt uppgift från Rickul Jaktförening så begär nu Jaktstyrelsen i Läänemaa att jaktföreningarna måste upprätta jaktavtal med majoriteten (minst 51 procent) av markägarna inom sina områden för att få förnyade jaktlicenser 2023.

Många av oss har säkert noterat att det ibland lite överraskande pågår jakt på fastigheten utan att man känt till att detta skulle ske. Jaktföreningen menar att det enligt jaktlagen i Estland är tillåtet att dagtid jaga på "omarkerad mark" utan särskilt tillstånd från markägaren. Dessutom kan markägaren inte förbjuda jakt på vildsvin som sker nattetid, eftersom den handlar om att minska spridningen av sjukdom bland grisar. Men eftersom jaktföreningarna framöver måste avtala med många markägare före jakt kan även många estlandssvenska markägare förvänta sig att bli kontaktade. Därför arbetar vi i VKS på att undersöka den här frågan ytterligare innan vi ger vår rekommendation till hur detta bör hanteras. Förvisso är det allmänt sett bättre med avtal än att vara utan avtal och det kan vara positivt för en skogsägars ungskog att viltstammen hålls nere. Men vi har i nuläget ändå en del frågor och synpunkter på det avtalsförslag som finns. Vi hoppas kunna återkomma med våra slutsatser i nästa nummer av medlemsbladet.

Information från VKS finns som vanligt på hemsidan www.vastrakustensskogsagare.se.

Mejladress: info@vastrakustensskogsagare.se.

Adressändring?

Om du flyttar till en ny adress, meddela adressändringen till föreningen med ett mejl till info@rnhf.se eller direkt till den registeransvariga Brita Wiberg, tfn 070-697 48 28, e-post brita.wiberg@gmail.com. Meddela även om du har ändrat din e-postadress, så kvarstår du som prenumerant på Nyhetsbrevet.

Markägare i Estland!

Vi hjälper dig i följande ärenden som till exempel överlåtelse, arvsärende, bygge, försäljning eller köp av fastigheter.

Ordnar högstbjudande på skogs- och åkermark.

Vänligen kontakta oss:

Katrin Schönberg

katrin@jussuecanum.ee

+372 55 24842

Postadress: Jus Suecanum OÜ

Nurme 2, 90501 Haapsalu, Estland

Julklappstips

NY BOK

Våra smaker av Nuckö

Boken har sammanställts av MTÜ Einbi Külaselts och innehåller recept och beskrivningar av alla byar i Nuckö delkommun.

Recepten är gamla estlandssvenska recept med en modern touch. Varje by har en beskrivning samt ett recept.

Boken är trevlig att bläddra i och läsa de korta beskrivningarna av varje by. Den är proffsig gjord och med vackra bilder.

Pris: 250 kr + porto.

OBS! Vi har lyckats få fler böcker, så passa på nu. Passar utmärkt som julklapp!

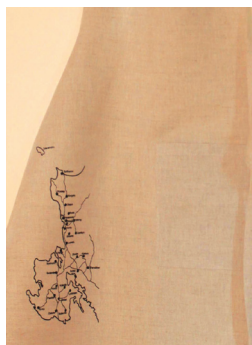

Handdukar

Ge bort några handdukar till jul! Linnehanddukar med tryckt karta över Rickul/Nuckö-området.

Passa på att köpa till reapris!

Pris: 35 kronor+ porto.

Rickul/Nuckö-området

under sovjetiskt styre 1944-1991

Denna bok är ett oerhört intressant och viktigt dokument för att förstå hur livet tedde sig

i Rickul/Nucköområdet under den andra sovjetockupationen. Boken tar upp fakta om hur det sovjetiska samhället fungerade och innehåller

även intervjuer med personer som bodde i området under denna period.

Pris: 175 kr för medlemmar, 200 kr för övriga.

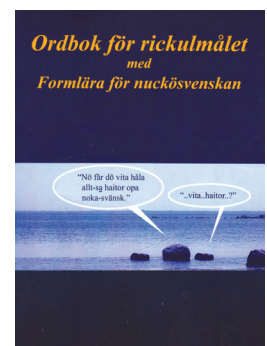

Ordbok för rickulmålet

med Formlära för nuckösvenskan

Nu finns den till salu, boken med cirka 4 200 dialektord från Rickul. Efter 10 års arbete med boken är den klar för försäljning. En utmärkt bok till slakten och för den som är intresserad av språk i allmänhet. Innehåller förutom dialektorden även en gedigen grammatik.

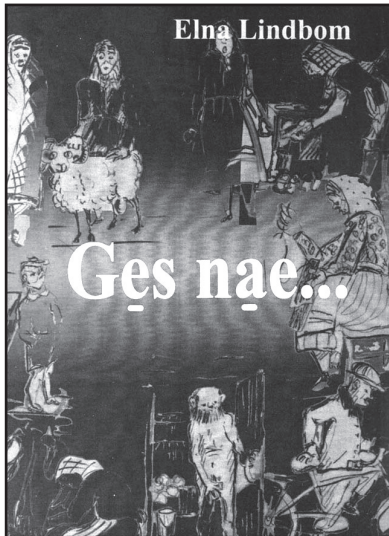
Pris: 80 kr

Beställ med e-post till order@rnhf.se eller Maja Granberg, tfn 070-798 38 69, e-post majagranbergs@hotmail.com

Kostnad för porto och emballage tillkommer.

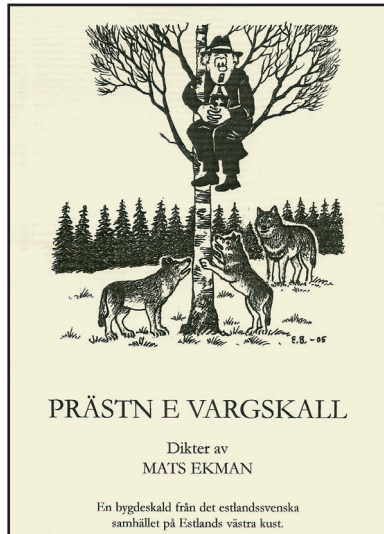
Julklappstips

”Ges nae...”

En bok med teckningar och text av Elna Lindbom. En trevlig bok att ge bort i julklapp. Texten till de tecknade bilderna är på dialekt men för den som inte förstår den estlandssvenska dialekten finns en översättning i slutet av boken.

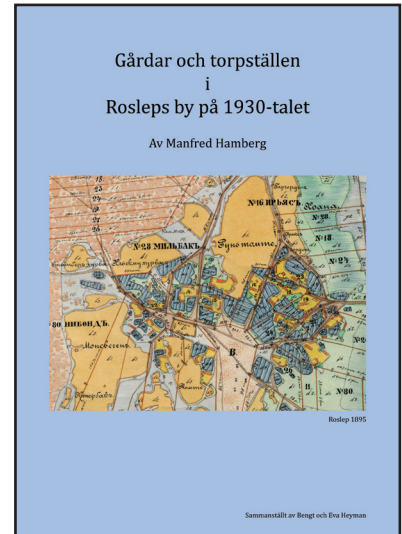
Pris 130:-

Prästn e vargskall

Mats Ekmans ("Ätsve-Mats") samlade dikter med teckningar av Elmar Blomberg. 181 sidor. Andra upplagan 2011.

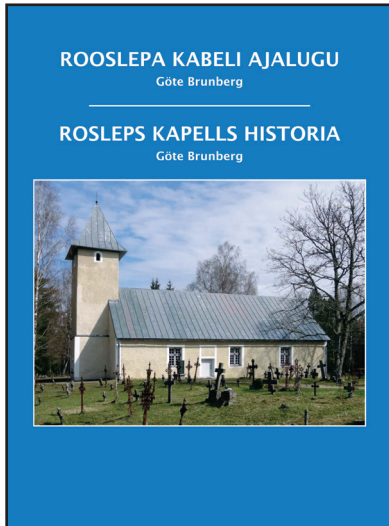
Pris 150:-

Gårdar och torpställen i Rosleps by på 1930-talet

Manfred Hamberg gör en tänkt vandring genom Roslep och berättar om byns gårdar och torpställen. 62 sidor.

Pris: 80:-

Rosleps kapells historia

Göte Brunberg har skrivit en 24-sidig broschyr om Rosleps kapells nästan fyrahundraåriga historia med svensk och estnisk text.

Pris 30:-

Beställ med e-post till order@rnhf.se eller Maja Granberg, tfn 070-798 38 69, e-post majagranbergs@hotmail.com

Kostnad för porto och emballage tillkommer.

En alldeles utmärkt julklapp att ge till släktingar och vänner!

Gambyn

En estlandssvensk by 1640-1944. Historik och minnen sammanställda av Alrik Boman.

53 sidor plus bilagor. III.

Tryckt 1997. Nytryck 2020.

Pris 100:-